

**VERMAKELIJKHEID EN BEZORGDEID
DE REPRESENTATIE VAN HET VRIJHEIDSBEGRIIP
IN *IRONISCH-COMISCH WOORDENBOEK* (1797–1798)
VAN AREND FOKKE SIMONSZ**

JAN URBANIAK

ABSTRACT

Entertainment and attention: representation of freedom in Arend Fokke Simonsz's *Ironisch-Comisch Woordenboek* (1797–1798)

Was it possible in the eighteenth-century Netherlands to ridicule a very serious thing such as the Dutch sense of liberty? In my article I analyse the way the Dutch satirist Fokke Simonsz (1755–1812) defined freedom in one of his bestsellers: *Ironisch-Comisch Woordenboek* (1797–1798). I research how his attitude towards freedom affected the public debate in the Netherlands at the end of the eighteenth century. The analysis of the book of Fokke Simonsz is an important element of my research project, which focuses on various representations of freedom in Dutch political journals from the late Enlightenment. Fokke Simonsz in his 'dictionary' demonstrates a different concept of freedom than the one that is presented in journals. Thanks to him the image of freedom in the eighteenth-century Netherlands appears to be much more nuanced than it seems at first glance.

Key words: enlightenment; liberty; Dutch press; humor; satire

1. De Bataafse vrijheid

In de Nederlandse literatuur van de laatste decennia van de achttiende eeuw nam de term "vrijheid" een centrale positie in. Dat was immers niet verbazingwekkend gezien de politieke situatie van Nederland in deze periode. Aan het einde van de eeuw werd vrijheid tot een nationale zaak: de revolutionair ingestelde patriotten die de Franse revolutie toejuichten, gaven een brede dimensie aan de term, die een hoofdonderwerp werd van heftige debatten over de toekomst van het land. Die debatten spitsten zich vooral na 1795 toe toen de Bataafse Republiek ontstond – in feite een vazalstaat van Frankrijk (in die tijd hanteerde men ook de term "zusterrepubliek") die volkomen op Franse leest werd geschoeid (Jourdan 2013: 164).

Debatten over de nieuwe grondwet, de staatsstructuur van de Bataafse Republiek en de relatie tussen het volk en de politieke elites vonden hun weerklank in de literatuur. De commentaren en overwegingen waarin de term 'vrijheid' voorkwam, werden in ver-

schillende varianten gepresenteerd. In mijn bijdrage wil ik focussen op één kant van dat debat, waarin twee soorten vrijheid tegenover elkaar werden gesteld: een soort vrijheid dat conform de nieuwe republikeinse idealen in actieve en permanente volkssoevereiniteit verborgen lag, en de vrijheid die door een eensgezinde regering werd gestimuleerd. Een dergelijke regering, belichaamd door de Nationale Vergadering, werd door een deel van het Nederlandse volk gezien als “de dageraad van eenheid en onverdeelbaarheid in ’s Lands bestuur” (*De Nederlandsche Spectator* 1752: 212). Voor de aanhangers van dit concept, stond de eensgezinde regering garant voor de vrijheid in het land. Voor de radicale republikeinen daarentegen betekende dat een gevaar – ze waren bang dat de eenheidsstaat de basis zou vormen voor het ontstaan van een almachtig centraal parlement. Het resultaat daarvan zou het einde van de ware republikeinse vrijheid betekenen (Rutjes 2012: 32; Velema 2013: 39; 48–49).

In de door mij onderzochte teksten uit de besproken periode werd het vrijheidsbegrip ontdaan van een luchtige toon – het ging immers om de nationale zaak, waarover met ernst gesproken moest worden. Zelfs bij de schrijvers die het vrijheidsbegrip een nieuw leven wisten in te blazen door daaraan spot, grappigheid, ironie en vooral de luchtigheid te koppelen, voerde die ernst de boventoon.

2. Tussen humor en bezorgdheid. De casus van het *Ironisch-Comisch woordenboek*

Een goed voorbeeld daarvan was Arend Fokke Simonsz (1755–1812), de auteur van het graag gelezen *Ironisch-Comisch Woordenboek* (1797–1798). In dit werk voorzag Fokke Simonsz het vrijheidsbegrip van een luchtige, vermakelijke ondertoon. Bij hem wemelde het van de subtiele humor en verbloemde kritiek, maar wat op het eerste gezicht opviel, was de maatschappelijke betrokkenheid van de auteur en zijn bezorgdheid over de toekomst van het land.

In zijn *Ironisch-Comisch Woordenboek*, wist Fokke Simonsz, zoals ook de titel suggereerde, van ironie en komisch taalgebruik een methodologisch concept te maken. Zo voorzag hij het vrijheidsbegrip van tal van retorische elementen: kleurrijke metaforen, subtiele kritiek en schertsende uitlatingen. In mijn bijdrage zal ik onderzoeken hoe Fokke Simonsz het vrijheidsbegrip definieerde en hoe deze definities bij het vrijheidsdiscours pasten dat in de vroegmoderne tijd in Nederland gevoerd werd.

Fokke Simonsz was zeer bezorgd over de toekomst van de nieuwe Bataafse Republiek. Het land was sinds de jaren tachtig van de achttiende eeuw in beroering. De patriotten kwamen weer aan de macht in 1795, twee jaar voor de publicatie van het eerste deel van het *Woordenboek*, maar het herstel van het land leek in de laatste jaren van de achttiende eeuw nog niet bereikt. Fokke Simonsz schreef in zijn *Verhandeling over de Verlichting* (uitgegeven in 1799 in een verzameling teksten getiteld *Het onscheidbaar drietal redewezens Verlichting, Deugd en Tijd*): “Hoe wenschlijk ware ’t niet, tot nut van ’t algemeen,/Dat eens het vredeslicht ons Vaderland bescheen;/ Op dat elk, met verstand, het beste licht verkoore,/ En ’s Lands bouwvallig huis zijn steunpunt niet verloore” (Fokke Simonsz 1799: 49).

In deze vrome wens lag het vaderlands gevoel van Fokke Simonsz verborgen – een nogal serieuze bezorgdheid van de auteur over de stand van zaken in de Bataafse Repu-

bleik. Slechts twee jaar eerder was de toon van Fokkes patriottische uitlatingen van een wat andere aard, maar de gesignaleerde bezorgdheid over de toekomst van het land bleef hetzelfde. In 1797 verscheen het eerste deel van het *Ironisch-Comisch Woordenboek* en de titel daarvan sprak boekdelen.¹ De bedoeling van de auteur was om “[...] alle soorten van Leezers eenig vlugtig vermaak en uitspanning van ernstiger en belangrijker bezigheeden te verschaffen [...]” (Fokke Simonsz 1805: Voorbericht). Fokke Simonsz gebruikte hier de Horatiaanse formule “dulce et utile”, waarbij het accent op *dulce* werd gelegd, maar het *utile* ook van belang bleef. Dat laatste zag men niet alleen in de pogingen van de auteur om de patriottische geest bij zijn lezers aan te wakkeren, maar ook in de instructie hoe zijn werk begrepen moest worden. In het “Voorbericht” van het *Woordenboek*, gaf Fokke Simonsz een verklaring over wat “ironiesch” en “comiesch” überhaupt moest betekenen. Men moest altijd de ironie in het oog houden, zo redeneerde de auteur. Dat betekende dat de lezers de “eigentlijke meening des Schrijvers [...] niet zo naauwkeurig naar de letter [moeten opnemen – JU] [...]” en, wat nog belangrijker leek te zijn, de opvattingen van de auteur “[...] altijd slechts als algemeene, en eenigszins overdreevene, trekken [...] waarden” (Fokke Simonsz 1805: Voorbericht). Op deze manier gaf Fokke Simonsz aan zichzelf de vrijheid om onbeperkt over alles te kunnen schrijven. Zo moest de ironie (hij noemde het “een Redeneerkunstig of Rhetorisch vergrootglas”) hem behoeden tegen onbillijke kritiek of lasteringen.

3. Vrijheid of losbandigheid?

Fokke Simonsz schonk bijzondere aandacht aan de bekende trias van de Franse revolutionairen: vrijheid, gelijkheid en broederschap. De Franse invloed in de Bataafse Republiek was duidelijk te zien: deze was immers gevormd naar het voorbeeld van de Franse Republiek en dankzij militaire steun van Frankrijk. Verder zag men de uitstraling van de Franse revolutie in de politieke debatten rond de staatsvorm – de Nederlandse Bataven hadden grote bewondering voor de Franse revolutionairen en vormden revolutionaire comités naar Frans model (Rosendaal 2003: 528–530). Ze kondigden een Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger aan waarbij vrijheid en gelijkheid gewaarborgd werden en de staat werd geregeerd door een meer gecentraliseerde regering. Fokkes belangstelling voor de idealen van de Franse revolutie was dan ook niet bijzonder. Hij zag de elementen van de trias als onscheidbaar en schonk daar aparte ruimte aan in zijn boek.

Fokke Simonsz analyseerde het vrijheidsbegrip vanuit verschillende perspectieven. Zo benadrukte hij de vrijheid van meningsuiting. Vrijheid was voor hem een complex begrip dat op verschillende manieren geïnterpreteerd kon worden. Wat hij met zijn boek wilde doen, was het presenteren van tal van varianten van de vrijheid zonder één daarvan duidelijk te bevoorstellen. Hij merkte namelijk op dat “[...] het zeer moeilijk is om over de Vrijheid te spreken, of te zintwisten, wijl men ligt een geheele andere Vrijheid op het oog kan hebben dan de toehoorders” (Fokke Simonsz 1805: 181). De vrijheid kende dus veel verschillende varianten.

¹ In mijn bijdrage maak ik gebruik van de tweede druk van het *Ironisch-Comisch Woordenboek* uit 1805.

Voor sommige van die door Fokke Simonsz genoemde “toehoorders” stond vrijheid gelijk aan losbandigheid, voor de andere aan “[...] eene gemaatigde en aan de wetten en maatschappelijke orde der dingen ondergeschikte, echter ongedwongene, levenswijze” (Fokke Simonsz 1805: 175). In de redeneringen van Fokke Simonsz was er zelfs sprake van de vrijheid van de slaven. Hij merkte op: “Het blijft in zekeren zin altijd nog Vrijheid, als men slegts niet tusschen vier muuren gemetseld is” (Fokke Simonsz 1805: 177). In de politieke zin ten slotte was de vrijheid sterk gekoppeld aan de wil van het volk dat “[...] het bestuur uit den weg ruimt en zig zelve een wet vormt, na welke het geregeerd wil zijn” (Fokke Simonsz 1805: 178).

Door verschillende vrijheidsvarianten aan de lezers te bieden, gaf Fokke Simonsz hun veel vrijheid voor een eigen interpretatie. Desalniettemin voorzag hij zijn tekst van enig commentaar – dit deed hij om de educatieve impact van het *Woordenboek* te kunnen handhaven en zijn eigen visie van de staat binnen te loodsen. De eerste casus, waarin de vrijheid als losbandigheid werd omschreven, was voor Fokke Simonsz een typisch voorbeeld van het aanpassen van waarden en normen aan eigen wensen en verwachtingen omtrent de algemene levenswijze binnen de maatschappij. In het verlengde van deze losbandigheid zag de auteur een obsessie: “[...] men ziet alles voor overheersching aan, wat, zelfs tot behoud der goede orde, en algemeene rust, onmisbaar is” (Fokke Simonsz 1805: 174). Om zo’n losbol die geobsedeerd was door onbepaalde vrijheidszin te kunnen schetsen, haalde Fokke Simonsz een bekend tafereel aan. Een “ongetoomd hollend Paard” stond hier symbool voor losbandigheid. Deze metafoer sloot aan bij een van de teksten van een eerdere datum – namelijk een tekst uit *De Nederlandsche Spectator* uit 1752. In de *spectators* (ook moraliserend-opiniërende bladen genoemd) waren zulke metaforen gebruikt om zowel positieve als negatieve gedragsmodellen des te duidelijker weer te geven. In de besproken tekst hadden we te maken met de allegorische voorstelling van een Poolse edelman die gelijk een paard “[...] in een’ wilde stoetry door bosschen en struiken gewoon los heen te zwieren, tegen allen die ’t genaaken, achter uitslaat, en geen toom nog teugel lyden wil [...]” (*De Nederlandsche Spectator* 1752: 205). Deze metaforische voorstelling moest de Poolse “Sarmatische losbandigheid” tonen die conform de moraliserende les van de *spectator* ten slotte door een verstandige vorst aan banden werd gelegd.

Indien de overtollige zucht tot vrijheid niet aan banden werd gelegd, kon dat in anarchie resulteren – aldus de auteur. Zo maakte hij de absoluut opgevatte vrijheid inherent aan de anarchie, dus aan een totale vrijheid die de structuur van de staat deed wankelen. Vrijheid gezien als losbandigheid had volgens Fokke Simonsz gevaarlijke maatschappelijke gevolgen – die bracht de samenleving in beroering en dergelijke situatie creëerde verder een ruimte voor gevaarlijke despoten die hun eigen vrijheid door middel van harde maatregelen probeerden te handhaven ten koste van de individuele vrijheid van de leden van de maatschappij. Voor de vrijheidlievende auteur vereiste de samenleving de reeds genoemde “toom” en “teugel”, maar dan op een verstandige manier en niet slechts als een boze reactie op rellen en onlusten in het land (of als een smoes om naar macht te grijpen), maar eerder in een vorm van een goed uitgewerkt maatschappelijk verdrag, waaruit beide partijen (zowel de regeerders als het volk) voordeel konden halen. Hier kwam de zorg van Fokke Simonsz voor de toekomst van het vaderland weer opduiken.

4. Vrijheid in eensgezindheid

De slavernij die de auteur in dat verband noemde, hoefde echter niet lotbepalend te zijn. Conform de optimistische toon van de Verlichting merkte de auteur op dat iemand die de kwalijke gevolgen van de slavernij ondervond, nog steeds in staat was om deze situatie te beïnvloeden. De impact van de filosofie van de Verlichting waarin educatie, rede en optimisme hoog in het vaandel stonden, wist zelfs van een nederige slaaf een vrij mens te maken. In Nederland (redeneerde Fokke Simonsz) mensen die “[...] op dierge-lijk eene wijze genoodzaakt zijn te leeven, zijn ook wel vrij, want, staat hun zulk leven niet aan, welaan, wij zijn in een vrij land, laten ze iets anders zoeken” (Fokke Simonsz 1805: 175). Door Nederland als een vrij land te presenteren leverde Fokke Simonsz zijn eigen bijdrage aan de optimistische, positieve beeldvorming van eigen land en natie. Daardoor verkreeg Nederland een bijzondere dimensie als gidsland dat met zijn liefde en respect voor vrijheid boven andere Europese landen uitstak (Duits 1999: 122; Haitsma Mulier 1999: 217; Oddens 2012: 71).

De Nederlandse vrijheid die als voorbeeld voor de rest van Europa kon dienen, werd mede bereikt door de “Vrijheid, in een’ Politicken zin”. Voor Fokke Simonsz was dat de meest belangrijke variant van de vrijheid die direct voortvloeide juist uit de reeds gesig-naleerde “opgeklaardheid of verlichting bij een Volk, en ontdekte zig het eerst bij die volken, waar bij de beschaaving allengs meer en meer doordrong” (Fokke Simonsz 1805: 178). Dat de auteur daarmee de Nederlanders bedoelde, was vanzelfsprekend hoewel daar slechts indirect aan gerefereerd werd. Wat in de paragraaf over de politieke vrijheid echter vooral opviel, was het verborgen commentaar van Fokke Simonsz ten opzich-te van de verdeeldheid van de Nederlandse politieke elites. Daarmee toonde de auteur zich voorstander van eensgezindheid op het politieke toneel en zijn opvattingen over de vrijheid kon men als een waarschuwing zien. Vrijheid betekende voor hem in die zin de situatie “[...] wanneer verscheide kleine Bestuuren elkander tragende te overheeren, ein-delijk te samen onder het gebied van een grootter bestuur vervallen [...]” (Fokke Simonsz 1805: 179). Op het eerste gezicht leek deze stelling paradoxaal, maar Fokke Simonsz wilde ermee een suggestie wekken dat alleen een verstandig eensgezind gezag in staat was om de heftige politieke twisten aan banden te leggen. Zo’n gezag was zeker nodig in een staat waarin de parlementariërs elkaar in de haren vlogen en dreigden met hun factiestrijd de Bataafse Republiek te gronde te richten (Oddens 2012: 195–236).

Het eensgezinde gezag kon de vrijheid in het land waarborgen en zulke vrijheid bracht de noodzakelijke rust met zich mee – het vredeslicht waar Fokke Simonsz het over in zijn “Verhandeling over Verlichting” had, was immers een van de steunpilaren van een goed functionerende staat. De vrede betekende namelijk de opkomst van de handel en dat was een van de beste middelen om de onafhankelijkheid te bereiken. Daarmee sloot Fokke Simonsz zich aan bij de opvattingen die de welvaart van Nederland met de onbelem-merde ‘negotie’ in verband brachten (Nijenhuis 1999: 237–244). De strekking van al die opvattingen was hetzelfde: Nederland en de vrije handel waren synoniem en vrijheid in productie en handel waren niet los te denken van vrijheid in godsdienst en politiek (Nij-enhuis 1999: 245). Fokke Simonsz schreef hier echter andere oorzaken aan toe. Terwijl in de Gouden Eeuw (1600–1650) het succes van de Nederlandse economie (tenminste volgens de anti-stadhouderlijke schrijvers) sterk afhankelijk was van het gebrek aan cen-

tralisme in de politiek, werd voor de auteur van het *Woordenboek* juist de eenheidsstaat met een centralistische regering een waarborg om de lucratieve handel een nieuw leven in te blazen (Kossmann 1995: 76–77). Dat klonk net als de stemmen van de orangistische schrijvers aan het einde van het Eerste Stadhoudersloze Tijdperk (1650–1672). Toen verwachtten ze van het eenhoofdige gezag van het Oranjehuis de redding van de Republiek die langzamerhand haar fut aan het verliezen was (Van de Klashorst 1999: 168). Ook zagen zij in de handel een middel dat Nederland een sterke politieke en culturele positie in Europa garandeerde.

5. Samenvatting

Samenvattend: Fokke Simonsz gebruikte de luchtige toon van zijn *Ironisch-comisch woordenboek* om over serieuze kwesties te praten. In eensgezindheid zag hij een van de middelen die de vrijheid in het land konden waarborgen. Daarnaast noemde hij ook andere factoren: “godsvrucht”, “eerbied voor de wet”, “spaarzaamheid”, “geld”, “scheepen”, of “sterke vestingen”. Sommige van hen waren inherent aan die eensgezindheid: slechts eerbied van ieder lid van de maatschappij voor de wet maakte van die wet iets algemeen, en de door de auteur genoemde “sterke vestingen” konden alleen hun rol vervullen in een land waarin een unaniem militair bestuur zou heersen. Door een zulke redevoering leverde Fokke Simonsz zijn eigen bijdrage aan de discussies over de toekomst van de Bataafse Republiek en hij stond duidelijk aan de kant van de politieke fracties die een einde wilden maken aan de verdeeldheid op het Nederlandse politieke toneel.

Aan deze gedachte was de hele betooglijn van Fokke Simonsz onderworpen. Toen hij in verband met de vrijheid de losbandigheid noemde, deed hij dat om een deel van het Nederlandse volk te tuchtigen en die eensgezindheid ten opzichte van de wet te bevorderen. Het onbeheerste leven van een “ongetoomd hollend Paard” wilde hij door middel van “eene gemaatigde en aan de wetten en maatschappelijke orde der dingen ondergeschikte, echter ongedwongene, levenswijze” aan banden leggen. In dat middel speelde de vrijheid nog steeds een belangrijke rol. Fokke Simonsz geloofde in de redelijkheid van de verlichte mens en in de positieve invloed van de kennis. Door de “algemeene opgeklaardheid of verlichting bij het Volk” hoefde men de mens niet te dwingen om de wetten te respecteren. Dat deed hij uit eigen wil, aldus de auteur.

Het optimisme waarmee Fokke Simonsz naar de mens om hem heen keek, was typisch voor zijn tijd. Hij sloot zich daarmee aan het optimisme van onder andere de in Nederland bekende Duitse filosofen Wilhelm Leibniz en Christian Wolff die de kracht van de redelijke (en daarmee onafhankelijke) mens onderstreepten. Daardoor zag Fokke Simonsz Nederland nog steeds als mogendheid waarin de mensen volop van de vrijheid konden genieten. Dat positieve beeld van het land was echter slechts deels werkelijk. Dat was meer een projectie van een ideale staat die, zo geloofde Fokke Simonsz, echt kon ontstaan. Zijn literatuur moest daartoe bijdragen door het accentueren van drie elementen: eensgezindheid bij de politieke elites, de daarvoor voorkomende vrede in het land en als gevolg daarvan de lucratieve handel. Zo kon een staat ontstaan waarin elke Nederlander “[...] leeft zo als hij wil, die den regten weg volgt, die met vermaak zijnen pligt doet, die zijn’ levensweg voorzigtelijk belegd en berekend heeft, die de wetten, wel niet uit hoofde

van vrees, gehoorzaamt, maar dezelfen opvolgt en eerbiedigt, om dat hij zulks ten hoogsten heilzaam oordeelt [...]" (Fokke Simonsz 1805: 176). In hoeverre Fokke Simonsz door zijn redeneringen aan het bereiken van dat ideaal heeft bijgedragen, is een kwestie voor een ander onderzoek.

BIBLIOGRAFIE

- De Nederlandsche Spectator* IV (1752). Amsterdam: A. Hulshoff (?).
- DUIJS, HENK (1999). 'De Vryheid, wiens waardy geen mensch te recht bevat'. 'Vrijheid' op het Nederlands toneel tussen 1570 en 1700." In: Eco O.G. Haitsma Mulier – Wyger R. E. Velema (red.): *Vrijheid. Een geschiedenis van de vijftiende tot de twintigste eeuw*, Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 99–132.
- FOKKE SIMONSZ, AREND (1799). *Het onscheidbaar drietal redewezens Verlichting, Deugd en Tijd*, Haarlem: François Bohn.
- FOKKE SIMONSZ, AREND (1805). *Proeve van een Ironiesch Comiesch Woordenboek*, Amsterdam: G. Roos (tweede druk).
- GRIJZENHOUT, FRANS – NIEK VAN SAS – WYGER VELEMA (2013). *Het Bataafsche experiment. Politiek en cultuur rond 1800*, Nijmegen: Vantilt.
- HAITSMA MULIER, ECO O.G. (1999). "Het begrip 'vrijheid' in de Nederlandse geschiedschrijving van de zeventiende tot de negentiende eeuw." In: Eco Haitsma Mulier – Wyger Velema (red.): *Vrijheid. Een geschiedenis van de vijftiende tot de twintigste eeuw*, Amsterdam. Amsterdam University Press, p. 213–231.
- JOURDAN, ANNIE (2013). "Buitenbeentje tussen de zusterrepublieken. De Bataafse Republiek in internationaal perspectief." In: Frans Grijzenhout – Niek van Sas – Wyger Velema: *Het Bataafsche experiment. Politiek en cultuur rond 1800*, Nijmegen: Vantilt, p. 155–183.
- KLASHORST, GERT O. VAN DE (1999). "De 'ware vrijheid', 1650–1672." In: Eco O.G. Haitsma Mulier – Wyger R. E. Velema (red.): *Vrijheid. Een geschiedenis van de vijftiende tot de twintigste eeuw*, Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 157–185.
- KOSSANN, ERNST H. (1995). "Het probleem van de vrijheid in de zeventiende-eeuwse Nederlandse Republiek", *Vergankelijkheid en continuïteit. Opstellen over geschiedenis*, Amsterdam: Bert Bakker.
- NIJENHUIS, IDA (1999). "De ontwikkeling van het politiek-economische vrijheidsbegrip in de Republiek." In: Eco O.G. Haitsma Mulier – Wyger R. E. Velema (red.): *Vrijheid. Een geschiedenis van de vijftiende tot de twintigste eeuw*, Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 233–252.
- ODDENS, JORIS (2012). *Pioniers in schaduwbeeld*, Nijmegen: Vantilt.
- ROSENDAAL, JOOST (2003). *Bataven! Nederlandse vluchtelingen in Frankrijk 1787–1795*, Nijmegen: Vantilt.
- RUTJES, MART (2012). *Door gelijkheid gegrepen. Democratie, burgerschap en staat in Nederland 1795–1801*, Nijmegen: Vantilt.
- VELEMA, WYGER (2013). "Republikeinse democratie. De politieke wereld van de Bataafse Revolutie, 1795–1798." In: Frans Grijzenhout – Niek van Sas – Wyger Velema: *Het Bataafsche experiment. Politiek en cultuur rond 1800*, Nijmegen: Vantilt, p. 27–64.

ZÁBAVA A UPOZORNĚNÍ. REPREZENTACE SVOBODY V IRONISCH-COMISCH WOORDENBOEK (1797–1798) ARENDA FOKKEHO SIMONSZE

Bylo v Nizozemsku 18. století opravdu možné zesměšňovat tak vážnou věc, jako je nizozemský smysl pro svobodu? V příspěvku analyzuji, jak nizozemský satirik Fokke Simonsz (1755–1812) defino-

val svobodu v jednom ze svých bestsellerů: *Ironisch-Comisch Woordenboek* (Ironický komický slovník, 1797–1798). Zkoumám, jak jeho postoj ke svobodě ovlivnil veřejnou debatu v Nizozemsku koncem osmnáctého století. Analýza knihy Fokkeho Simonsze je důležitým prvkem výzkumného projektu, který se zaměřuje na různé projevy svobody v nizozemských politických časopisech pozdního osvícenství. Ve svém „slovníku“ představuje Fokke Simonsz jiné pojetí svobody, než jak bylo běžně prezentováno v časopisech. Díky němu se jeví obraz svobody v Nizozemsku osmnáctého století mnohem jemněji, než se zdá na první pohled.

Jan Urbaniak

Uniwersytet Wrocławski

E-mail: jujanekur@gmail.com